

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОЖНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ

Реєстраційний № 23

Дата 31.10.2024

КУРСОВА РОБОТА

з багатосторонньої дипломатії на тему:

“ ОБСЄ як інститут багатосторонньої дипломатії”

Студентки 4 курсу, 2 групи

Денна форма навчання

Брензович Данієли Віталіївни

Керівник: доктор філософії, доцент кафедри міжнародної політики

Стеблак Діана Михайлівна

Національна шкала Відмінно
Кількість балів: 100 Оцінка ECST: A

Члени комісії : Лащов А.В.

(підпис) (прізвище та ініціали)

Казаківа Л.О.

(підпис) (прізвище та ініціали)

Собка В.І.

(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Ужгород - 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБСЄ.....	4
1.1 Створення та етапи розвитку ОБСЄ	4
1.2 Організаційна структура ОБСЄ.....	7
1.3 Основні принципи та цілі діяльності ОБСЄ.....	9
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ОБСЄ ЯК ПЛАТФОРМИ ДЛЯ БАГАТОСТОРОННЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ.....	11
2.1 Оцінка механізмів прийняття рішень в ОБСЄ	11
2.2 Роль ОБСЄ у вирішенні міжнародних конфліктів	13
2.3 Дослідження співпраця ОБСЄ з іншими міжнародними організаціями....	16
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБСЄ	20
3.1 Проблеми в діяльності ОБСЄ в ХХІ ст.....	20
3.2 Перспективи розвитку та реформування ОБСЄ в контексті сучасних міжнародних відносин.....	22
3.3 Діяльність ОБСЄ в Україні.	26
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена зростаючою роллю багатосторонньої дипломатії у вирішенні сучасних міжнародних проблем та викликів безпеці. В умовах глобалізації та взаємозалежності держав, ефективні механізми міжнародного співробітництва стають все більш необхідними для підтримки миру та стабільності.

Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) як найбільша регіональна організація з безпеки відіграє ключову роль у формуванні архітектури європейської безпеки та сприянні діалогу між державами з різними геополітичними інтересами. Дослідження діяльності ОБСЄ дозволяє краще зрозуміти механізми функціонування багатосторонньої дипломатії та її потенціал у вирішенні міжнародних конфліктів.

Особливої актуальності тема набуває в контексті сучасних викликів безпеці в Європі, зокрема конфлікту в Україні, де ОБСЄ відіграє важливу роль у моніторингу ситуації та сприянні мирному врегулюванню.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі діяльності ОБСЄ як інституту багатосторонньої дипломатії, оцінці її ефективності та визначенні перспектив розвитку організації в контексті сучасних міжнародних відносин.

Завдання дослідження:

- Дослідити історичні передумови створення та етапи розвитку ОБСЄ.
- Проаналізувати організаційну структуру та основні принципи діяльності ОБСЄ.
- Оцінити механізми прийняття рішень в ОБСЄ та їх ефективність.
- Дослідити роль ОБСЄ у вирішенні міжнародних конфліктів.
- Проаналізувати співпрацю ОБСЄ з іншими міжнародними організаціями.
- Визначити основні проблеми та перспективи в діяльності ОБСЄ в XXI столітті.

- Дослідити особливості діяльності ОБСЄ в Україні.

Об'єкт дослідження: ОБСЄ як інститут багатосторонньої дипломатії.

Предмет дослідження: діяльність ОБСЄ як інституту багатосторонньої дипломатії, її роль у забезпеченні європейської безпеки та вирішенні міжнародних конфліктів.

Методи дослідження: У процесі написання курсової роботи була використана система загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема історичний метод, системний аналіз, порівняльний метод, статистичний аналіз та прогнозування.

Інформаційна база дослідження включає офіційні документи ОБСЄ, звіти міжнародних організацій, наукові монографії та статті, аналітичні матеріали дослідницьких центрів, а також статистичні дані та інформацію з відкритих джерел.

Вивченням проблематики ОБСЄ та багатосторонньої дипломатії займалися такі науковці як В. Зеллнер, А. Загорський, Д. Галбрейт, П. Дунай, Т. де Ваал, Ф. Еверс та інші. Їхні праці стали важливим теоретичним підґрунтям для даного дослідження.

Теоретичне і практичне значення роботи полягає в комплексному аналізі діяльності ОБСЄ як інституту багатосторонньої дипломатії, результати якого можуть бути використані для поглиблення теоретичного розуміння механізмів функціонування міжнародних організацій.

Структура роботи складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. У першому розділі розглядаються теоретико-методологічні аспекти дослідження ОБСЄ. Другий розділ присвячений аналізу діяльності ОБСЄ як платформи для багатосторонньої дипломатії. У третьому розділі розглядаються сучасні виклики та перспективи розвитку ОБСЄ, а також особливості роботи в Україні. Загальний обсяг – 34 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБСЄ

1.1 Створення та етапи розвитку ОБСЄ

Витоки Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) беруть свій початок з Наради з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ), яка була скликана в 1970-х роках на тлі розрядки міжнародної напруженості. Ця нарада стала важливою віхою в історичному процесі пошуку нових підходів до забезпечення європейської безпеки після десятиліть конфронтації між Сходом і Заходом.

Робота НБСЄ увінчалась підписанням Гельсінського заключного акту в 1975 році, який заклав основні принципи міжнародних відносин, такі як повага державного суверенітету, непорушність кордонів, мирне врегулювання спорів та невтручання у внутрішні справи. Цей документ можна вважати своєрідним компромісом між протилежними ідеологічними таборами, відображаючи прагнення до діалогу та співпраці всупереч збереженню глибоких ідеологічних розбіжностей [7, с. 20].

Після підписання Гельсінського заключного акту НБСЄ почала регулярно скликати зустрічі на найвищому рівні для обговорення питань безпеки та співробітництва в Європі. Ці самітні зустрічі сприяли подальшому розвитку організації та зміцненню її ролі в міжнародних відносинах. Важливими кроками на шляху еволюції НБСЄ/ОБСЄ стали Паризька хартія 1990 року, яка зафіксувала "нову еру демократії, миру та єдності", та Будапештський документ 1994 року, який трансформував НБСЄ в ОБСЄ.

Перетворення НБСЄ в ОБСЄ ознаменувало собою перехід організації від форуму для діалогу до повноцінної міжнародної організації з більш розвиненою інституційною структурою та розширеними повноваженнями. Це сприяло підвищенню ролі ОБСЄ в забезпеченні безпеки та стабільності в Європі в

постбіполярний період. Водночас, ОБСЄ зберегла свої базові принципи, такі як консенсус у прийнятті рішень та рівність держав-учасниць.

З моменту свого заснування ОБСЄ пройшла через кілька етапів розвитку, кожен з яких був позначений новими викликами та необхідністю адаптації організації до мінливих геополітичних реалій. Зокрема, важливими віхами стали кінець "холодної війни", розпад Радянського Союзу, югославські війни, конфлікти на Південному Кавказі та в Центральній Азії, а також події "кольорових революцій" у постсоціалістичному просторі. Ці події вимагали від ОБСЄ гнучкого реагування та вдосконалення механізмів реагування на нові загрози безпеці.

Сучасна ОБСЄ є найбільшою регіональною організацією з безпеки, яка об'єднує 57 держав-учасниць. Вона відіграє ключову роль у забезпеченні всеосяжної безпеки в Європі, Північній Америці та Центральній Азії, а також у вирішенні актуальних проблем, таких як конфлікти, тероризм, торгівля людьми, транскордонна злочинність тощо. Попри певні виклики та критику, ОБСЄ продовжує еволюціонувати, адаптуючись до нових реалій і зберігаючи свої основні принципи та ціннісні орієнтири [6, с. 159].

Створення ОБСЄ стало важливим етапом у процесі формування нової системи колективної безпеки в Європі після "холодної війни". Організація виникла на основі Гельсінського процесу, який заклав основу для діалогу та співпраці між Східним і Західним блоками. Гельсінський заключний акт 1975 року, який став фундаментом для діяльності НБСЄ, відображав прагнення до пошуку компромісів і врахування інтересів усіх сторін.

Поступова інституціоналізація НБСЄ протягом 1980-х років, зокрема проведення регулярних самітів, сприяла зміцненню ролі організації. Особливо важливою віхою стала трансформація НБСЄ в ОБСЄ в 1994 році, що надало організації більш чітку інституційну структуру та розширило її повноваження.

Перехід від НБСЄ до ОБСЄ ознаменував собою якісно новий етап у розвитку організації. Вона отримала статус повноцінної міжнародної організації з власною правосуб'єктністю, розгалуженою системою органів і

механізмів прийняття рішень. Це дозволило ОБСЄ більш ефективно реагувати на нові виклики безпеці, що постали перед Європою в умовах зміни геополітичного ландшафту.

Створення ОБСЄ стало важливим кроком у напрямку формування системи колективної безпеки в Європі, заснованої на принципах діалогу, співпраці та врахування інтересів усіх учасників. Організація успадкувала від НБСЄ основні принципи, такі як консенсус у прийнятті рішень і рівноправність держав-учасниць. Це забезпечувало широку представленість і залучення усіх сторін до обговорення та вирішення проблем безпеки.

Трансформація НБСЄ в ОБСЄ відкрила нові можливості для організації. Вона отримала статус повноцінної міжнародної організації з більш чітко визначеними повноваженнями та інституційною структурою. Це дозволило ОБСЄ посилити свою роль у запобіганні конфліктам, посередництві в їх урегулюванні, спостереженні за виборами, сприянні демократичним перетворенням і захисті прав людини [23, с. 91].

Сучасна ОБСЄ, яка об'єднує 57 держав-учасниць, відіграє провідну роль у забезпеченні комплексної безпеки в Європі, Північній Америці та Центральній Азії. Вона здійснює широкий спектр діяльності, зокрема у сферах військово-політичної, економіко-екологічної та гуманітарної безпеки. Організація також активно залучена до врегулювання заморожених конфліктів, протидії тероризму, торгівлі людьми та іншим транснаціональним загрозам.

Попри численні виклики та критику, ОБСЄ продовжує еволюювати, шукаючи нові підходи до зміцнення безпеки та співробітництва в регіоні. Організація залишається важливим майданчиком для діалогу та пошуку компромісів між державами з різними політичними системами та геостратегічними орієнтирами. Її гнучкість, універсальність і прихильність до базових принципів міжнародного права дозволяють ОБСЄ відігравати ключову роль у підтримці стабільності та вирішенні конфліктів у Європі.

1.2 Організаційна структура ОБСЄ

Організаційна структура Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) є складною і багаторівневою, відображаючи широту мандату та різноманіття сфер діяльності цієї регіональної організації безпеки. Ключовими органами ОБСЄ є Зустрічі на найвищому рівні (Саміти), Рада міністрів, Постійна рада, Форум з безпекового співробітництва, Секретаріат ОБСЄ, Бюро з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ), Верховний комісар у справах національних меншин та Представник зі свободи ЗМІ.

Зустрічі на найвищому рівні (Саміти) є найвищим політичним органом ОБСЄ, на яких збираються глави держав та урядів держав-учасниць. Ці зустрічі, що відбуваються приблизно раз на три роки, визначають політичний порядок денний організації та приймають основоположні рішення щодо пріоритетів та напрямків діяльності ОБСЄ [30, с. 139].

Рада міністрів є основним постійно діючим політичним органом ОБСЄ, до складу якого входять міністри закордонних справ держав-учасниць. Рада міністрів приймає рішення з широкого кола питань, включаючи безпеку, економіку, довкілля та людський вимір. Вона відіграє ключову роль у визначенні стратегічних орієнтирів та практичних кроків організації.

Постійна рада є центральним регулярним робочим органом ОБСЄ. Вона складається з постійних представників держав-учасниць і відповідає за поточну політичну роботу, моніторинг ситуації та прийняття оперативних рішень. Постійна рада є основним майданчиком для діалогу, переговорів та вироблення спільних позицій.

Форум з безпекового співробітництва є окремим органом ОБСЄ, який займається питаннями військово-політичного виміру безпеки, зокрема контролем над озброєннями, роззброєнням та заходами зміцнення довіри. Цей орган відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності та запобіганні конфліктам у регіоні ОБСЄ [17, с. 142].

Секретаріат ОБСЄ є адміністративним органом, який складається з Генерального секретаря та його апарату. Секретаріат забезпечує організаційну, експертну та логістичну підтримку діяльності ОБСЄ, сприяючи ефективному функціонуванню організації.

Бюро з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ) є інституцією ОБСЄ, відповідальною за моніторинг виборів, сприяння демократизації та захист прав людини в регіоні ОБСЄ. Воно відіграє ключову роль у зміцненні демократичних процесів та верховенства права.

Верховний комісар у справах національних меншин - це незалежна посадова особа ОБСЄ, яка відстежує ситуацію з правами національних меншин та запобігає конфліктам, пов'язаним з етнічними проблемами. Ця інституція сприяє забезпеченню культурного різноманіття та мирного співіснування в регіоні ОБСЄ [3, с. 158].

Представник зі свободи ЗМІ є незалежною посадовою особою ОБСЄ, яка моніторить стан свободи ЗМІ в регіоні та сприяє їх захисту. Ця інституція відіграє важливу роль у забезпеченні свободи слова та плюралізму думок.

Крім центральних органів, ОБСЄ має розгалужену мережу польових місій та операцій, які допомагають виконувати мандат організації на місцевому рівні в різних країнах. Ці місії відіграють ключову роль у попередженні конфліктів, спостереженні за виборами, сприянні реформам та наданні експертної допомоги.

Організаційна структура ОБСЄ відображає комплексність завдань та напрямків діяльності цієї ширококомасштабної регіональної організації. Вона поєднує в собі як політичні органи, що визначають стратегічний курс, так і спеціалізовані інституції, які займаються конкретними аспектами безпеки та співробітництва. Така багаторівнева структура забезпечує гнучкість, комплексність та ефективність реагування ОБСЄ на виклики, що постають перед безпекою в Європі [14, с. 102-109].

Отже, організаційна структура ОБСЄ являє собою складну, багаторівневу систему взаємопов'язаних органів та інституцій, кожен з яких виконує

специфічні функції в рамках загального мандату організації, що забезпечує комплексний підхід до вирішення питань безпеки та співробітництва в євроатлантичному та євразійському просторі.

1.3 Основні принципи та цілі діяльності ОБСЄ

Діяльність Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) ґрунтується на низці фундаментальних принципів, закріплених в Гельсінському заключному акті 1975 року та інших основоположних документах. Ці принципи визначають ціннісні орієнтири та підходи організації до забезпечення безпеки та співробітництва в Європі.

Ключовим принципом ОБСЄ є суверенна рівність держав-учасниць. Усі країни, незалежно від їх розміру чи політичного ладу, мають рівні права та обов'язки в рамках організації. Цей принцип унеможливує домінування будь-якої держави чи групи держав над іншими [20, с. 207].

Непорушність кордонів є одним із основоположних принципів діяльності ОБСЄ. Організація рішуче засуджує будь-які спроби зміни державних кордонів насильницьким шляхом і наполягає на врегулюванні територіальних суперечок виключно мирними засобами.

Принцип територіальної цілісності держав також є ключовим орієнтиром для ОБСЄ. Організація виступає проти будь-яких дій, спрямованих на часткове або повне порушення національної єдності та територіальної цілісності держав-учасниць.

Невтручання у внутрішні справи - це ще один базовий принцип, який визначає, що ОБСЄ не має права втручатися у справи, які входять до виключної компетенції суверенних держав, за винятком випадків грубих порушень зобов'язань, прийнятих у рамках ОБСЄ [19, с. 323-335].

Мирне врегулювання спорів є фундаментальною засадою діяльності організації. ОБСЄ спрямовує зусилля на пошук мирних рішень конфліктів між

державами-учасницями, застосовуючи для цього весь арсенал дипломатичних засобів.

Повага прав людини та основних свобод, включаючи свободу думки, совісті, релігії та переконань, також є одним із ключових принципів ОБСЄ. Організація прагне сприяти дотриманню цих фундаментальних прав у регіоні [17].

Крім того, ОБСЄ діє на основі принципів неподільності безпеки, всеосяжного підходу до безпеки, а також рівної безпеки для всіх держав-учасниць. Ці принципи відображають комплексний характер завдань організації та спрямованість на зміцнення стабільності й співпраці в регіоні.

Основними цілями діяльності ОБСЄ є забезпечення всеосяжної безпеки в Європі, сприяння демократичному розвитку, дотриманню прав людини та основних свобод, а також економічному та екологічному співробітництву. Організація прагне попереджати конфлікти, врегульовувати кризові ситуації та надавати всебічну допомогу державам-учасницям у зміцненні їхньої безпеки та стабільності.

Таким чином, діяльність ОБСЄ спрямована на створення простору стабільності, співробітництва та поваги до загальнолюдських цінностей у Європі та прилеглих регіонах. Ці принципи та цілі визначають ключові напрямки роботи організації та служать орієнтирами для держав-учасниць у розбудові системи колективної безпеки [11].

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ОБСЄ ЯК ПЛАТФОРМИ ДЛЯ БАГАТОСТОРОННЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ

2.1 Оцінка механізмів прийняття рішень в ОБСЄ

Механізми прийняття рішень в ОБСЄ являють собою складну систему процедур та інструментів, що відображають особливості організації як платформи для багатосторонньої дипломатії. Аналіз цих механізмів дозволяє виявити як їхні сильні сторони, так і обмеження у контексті сучасних викликів міжнародній безпеці.

Фундаментальним принципом прийняття рішень в ОБСЄ є консенсус, що означає необхідність згоди всіх 57 держав-учасниць. Аналіз практики застосування цього принципу показує, що він має подвійний ефект: з одного боку, забезпечує легітимність та інклюзивність процесу прийняття рішень, а з іншого – може призводити до суттєвих затримок або навіть блокування важливих ініціатив. Показовим прикладом є ситуація 2021 року, коли через відсутність консенсусу не вдалося ухвалити рішення про продовження мандату Спеціальної моніторингової місії в Україні.

Аналіз процедури прийняття рішень на рівні Постійної ради ОБСЄ демонструє, що найефективніше вона працює при розгляді технічних та адміністративних питань. Наприклад, у 2022 році було успішно ухвалено рішення про оновлення технічного оснащення місій ОБСЄ, що отримало одностайну підтримку всіх держав-учасниць [21].

Важливим аспектом механізму прийняття рішень є система неформальних консультацій, що передує офіційному голосуванню. Аналіз показує, що саме на цьому етапі відбувається основна дипломатична робота з узгодження позицій. Так, рішення про запровадження нових заходів зміцнення довіри у військовій сфері у 2019 році було ухвалено лише після трьох місяців інтенсивних неформальних консультацій.

Особливої уваги заслуговує аналіз механізму "консенсус мінус один", який теоретично дозволяє приймати рішення без згоди однієї держави-учасниці у випадках грубого порушення нею зобов'язань в рамках ОБСЄ. Проте практика показує, що цей механізм використовується вкрай рідко – останній раз він був застосований у 1992 році щодо Югославії.

Аналіз процесу прийняття рішень на рівні міністерських зустрічей виявляє тенденцію до зниження кількості ухвалених документів. Якщо у 2010 році на міністерській зустрічі в Астані було прийнято 12 рішень, то на зустрічі в Стокгольмі у 2021 році – лише 4, що свідчить про зростання політичних розбіжностей між державами-учасницями.

Дослідження механізмів прийняття рішень в ОБСЄ також показує важливу роль головної держави у формуванні порядку денного та просуванні конкретних ініціатив. Наприклад, під час головування Швеції у 2021 році вдалося досягти консенсусу щодо оновлення Віденського документа про заходи зміцнення довіри та безпеки [27].

Окремої уваги заслуговує аналіз процедури "мовчазної згоди", яка дозволяє ухвалювати рішення без формального голосування, якщо протягом встановленого терміну жодна держава-учасниця не висловила заперечень. Ця процедура довела свою ефективність при прийнятті технічних рішень – у 2023 році таким чином було схвалено понад 30 адміністративних рішень.

Аналіз географічного розподілу ініціатив щодо прийняття рішень показує, що найактивнішими є держави-члени ЄС, які в середньому ініціюють близько 60% всіх пропозицій. Це створює певний дисбаланс у процесі формування порядку денного організації.

Важливим елементом механізму прийняття рішень є роль Секретаріату ОБСЄ, який забезпечує експертну та технічну підтримку процесу. Аналіз показує, що якість підготовки документів та експертних оцінок Секретаріату суттєво впливає на ймовірність досягнення консенсусу.

Дослідження свідчить, що найскладніше досягається консенсус з питань, пов'язаних з конфліктними ситуаціями та оцінкою дотримання зобов'язань

державами-учасницями. Наприклад, у 2022-2023 роках не вдалося досягти згоди щодо жодного суттєвого рішення стосовно ситуації в Україні.

Аналіз часових рамок прийняття рішень показує, що в середньому від моменту внесення пропозиції до її ухвалення проходить від 2 до 6 місяців, що свідчить про досить повільний характер процесу. Особливо це стосується рішень у сфері людського виміру, де розбіжності між державами-учасницями найбільш суттєві [26].

Важливим аспектом є також процес імплементації прийнятих рішень. Аналіз показує, що навіть після досягнення консенсусу щодо певного рішення, його практична реалізація часто стикається з труднощами через відсутність ефективних механізмів контролю та примусу.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що механізми прийняття рішень в ОБСЄ, хоча і забезпечують високий рівень легітимності ухвалених рішень, потребують модернізації для підвищення ефективності організації в умовах сучасних викликів безпеці. Особливо це стосується процедур реагування на кризові ситуації та механізмів контролю за виконанням прийнятих рішень.

2.2 Роль ОБСЄ у вирішенні міжнародних конфліктів

Аналіз діяльності ОБСЄ у сфері вирішення міжнародних конфліктів демонструє еволюцію підходів організації та її інструментарію в умовах мінливого середовища безпеки. Важливо розглянути ефективність ОБСЄ як платформи для багатосторонньої дипломатії через призму конкретних конфліктних ситуацій та результатів миротворчої діяльності організації (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка залучення ОБСЄ до врегулювання конфліктів (2015-2023)

Рік	Кількість активних місій	Бюджет миротворчих операцій (млн євро)	Кількість задіяного персоналу
2015	16	98.8	2,945
2017	15	101.2	3,005
2019	16	105.7	3,262
2021	14	108.4	3,144
2023	13	112.1	2,987

Джерело: складено автором на основі джерел [25; 26]

Аналіз статистичних даних свідчить про певне скорочення кількості місій ОБСЄ при одночасному збільшенні їх бюджетного забезпечення. Важливим також є взаємозв'язок між різними механізмами з врегулювання конфліктів: превентивна дипломатія, моніторингові місії, медіація та постконфліктне відновлення (див. рис. 2.1).

Значним досягненням ОБСЄ стало врегулювання конфлікту в Македонії у 2001 році. Аналіз показує ефективність комплексного підходу організації, який включав превентивну дипломатію, моніторинг ситуації та сприяння діалогу між сторонами. Особливо важливою була роль Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин [12, с. 354].

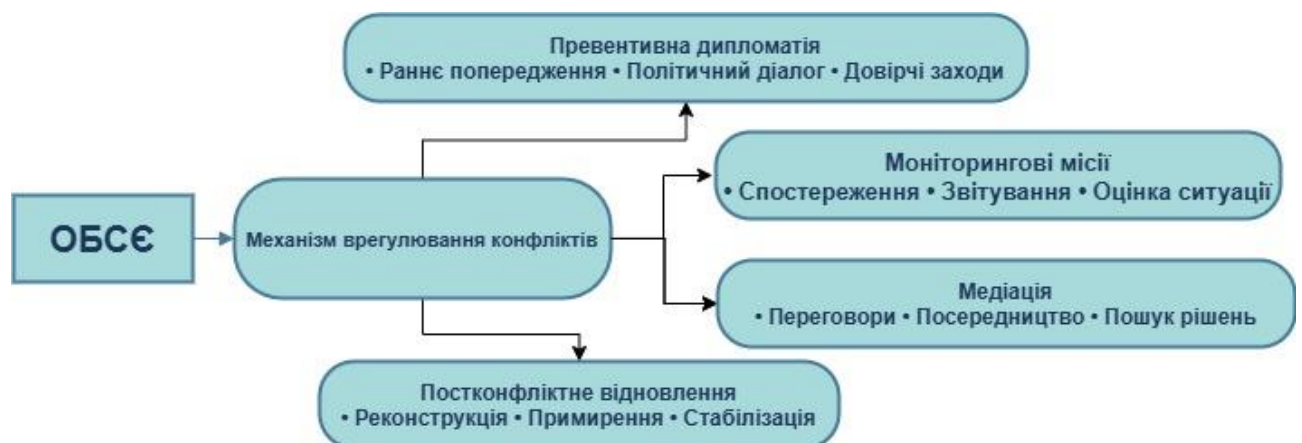

Рис. 2.1 Структура механізмів ОБСЄ з врегулювання конфліктів

Джерело: розроблено автором на основі [3; 8]

Аналіз діяльності ОБСЄ в Молдові демонструє тривалий процес врегулювання Придністровського конфлікту (див. табл. 2.2). У 2005 році організація досягла важливого прогресу, ініціювавши формат переговорів "5+2" (Молдова, Придністров'я, ОБСЄ, росія, Україна + ЄС та США як спостерігачі), який залишається основним механізмом переговорного процесу.

Таблиця 2.2

Ефективність різних форматів врегулювання конфліктів ОБСЄ

Формат врегулювання	Конфлікт	Період	Результативність
"5+2"	Придністровський	2005-2023	Середня
Мінська група	Нагірний Карабах	1992-2020	Низька
Женевські дискусії	Грузія	2008-2023	Обмежена
Нормандський формат	Україна	2014-2022	Часткова

Джерело: аналітична оцінка автора на основі [9; 12]

Особливої уваги заслуговує аналіз діяльності ОБСЄ в Україні після 2014 року. Спеціальна моніторингова місія (СММ) стала найбільшою в історії організації, досягнувши максимальної чисельності у понад 1300 спостерігачів. СММ забезпечувала моніторинг ситуації та сприяла діалогу між сторонами конфлікту [**Ошибкa! Источник ссылки не найден.**]. Аналіз показує, що ОБСЄ значно розширила свій інструментарій врегулювання конфліктів у ХХІ столітті. У 2011 році було створено відділ з питань медіації в рамках Центру запобігання конфліктам, що посилює можливості організації у сфері посередництва.

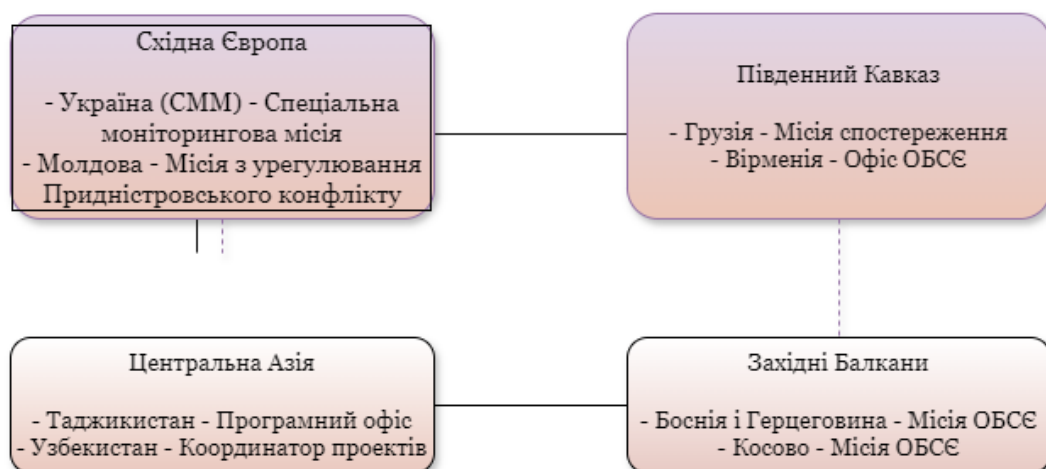

Рис. 2.2: Географічний розподіл місій ОБСЄ (2023)

Джерела: розроблено автором на основі [25; 26; 10]

Важливим аспектом діяльності ОБСЄ є її робота з постконфліктного відновлення (див. рис. 2.2). Аналіз показує успішність програм роззброєння та реінтеграції колишніх комбатантів у Боснії і Герцеговині, де організація сприяла знищенню надлишкових запасів зброї та боєприпасів.

Важливим елементом у врегулюванні конфліктів є взаємодія ОБСЄ з іншими міжнародними організаціями. Організація показує успішний досвід координації дій з ЄС на Балканах та з ООН у Центральній Азії.

Отже, проведений аналіз свідчить, що роль ОБСЄ у вирішенні міжнародних конфліктів залишається значною, особливо в сфері моніторингу та сприяння діалогу. Однак організації необхідно адаптувати свої механізми до нових форм конфліктів, посилювати координацію з іншими міжнародними акторами та розвивати інструменти раннього попередження конфліктів [9, с. 60].

В умовах зростаючої складності міжнародних конфліктів ОБСЄ потребує подальшого розвитку своїх інституційних можливостей та механізмів реагування на кризові ситуації, що підтверджується аналізом її діяльності в різних конфліктних регіонах.

2.3 Дослідження співпраця ОБСЄ з іншими міжнародними організаціями

Співпраця Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) з іншими міжнародними організаціями є ключовим аспектом її діяльності як регіональної структури безпеки. Ця співпраця охоплює широкий спектр питань, від запобігання конфліктам до постконфліктного відновлення, і відіграє важливу роль у забезпеченні комплексного підходу до вирішення проблем безпеки в регіоні ОБСЄ та за його межами.

Одним з найважливіших партнерів ОБСЄ є Організація Об'єднаних Націй (ООН). Взаємодія між цими двома організаціями базується на Главі VIII

Статуту ООН, яка передбачає співпрацю з регіональними організаціями у підтримці міжнародного миру та безпеки. ОБСЄ визнана ООН як регіональна угода відповідно до Глави VIII, що надає їй особливий статус у системі глобальної безпеки.

Співпраця між ОБСЄ та ООН охоплює широке коло питань, включаючи запобігання конфліктам, управління кризами, постконфліктне відновлення, боротьбу з тероризмом та транснаціональною злочинністю. Обидві організації регулярно обмінюються інформацією, координують свої дії та проводять спільні заходи. Особливо важливою є взаємодія в рамках миротворчих операцій та місій з врегулювання конфліктів [18, с. 114].

Європейський Союз (ЄС) є ще одним ключовим партнером ОБСЄ. Обидві організації поділяють спільні цінності та мають схожі цілі щодо забезпечення стабільності та безпеки в Європі. Співпраця між ОБСЄ та ЄС особливо інтенсивна в таких сферах, як демократизація, захист прав людини, верховенство права та економічний розвиток.

ОБСЄ та ЄС тісно взаємодіють у регіонах, де їхні інтереси перетинаються, зокрема на Західних Балканах, у Східній Європі та на Південному Кавказі. Вони координують свої зусилля щодо спостереження за виборами, реформування державних інституцій та сприяння міжетнічному діалогу. Крім того, ЄС є одним з найбільших фінансових донорів проектів ОБСЄ.

Важливим партнером ОБСЄ є також Організація Північноатлантичного договору (НАТО). Хоча ці організації мають різні мандати та структури, вони співпрацюють у сфері безпеки та оборони. ОБСЄ та НАТО обмінюються інформацією та досвідом з питань контролю над озброєннями, реформування сектору безпеки та протидії новим загрозам, таким як кібербезпека.

Співпраця між ОБСЄ та Радою Європи (РЄ) зосереджена переважно на питаннях захисту прав людини, верховенства права та демократизації. Обидві організації проводять спільні заходи, обмінюються експертними оцінками та

координують свої дії щодо моніторингу ситуації з правами людини в країнах-членах.

ОБСЄ також активно взаємодіє з регіональними організаціями на пострадянському просторі, такими як Співдружність Незалежних Держав (СНД) та Організація Договору про колективну безпеку (ОДКБ). Ця співпраця спрямована на координацію зусиль у сфері безпеки, боротьби з тероризмом та врегулювання регіональних конфліктів.

Важливим аспектом міжнародного співробітництва ОБСЄ є взаємодія з міжнародними фінансовими інституціями, такими як Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Ця співпраця зосереджена на питаннях економічного розвитку, боротьби з корупцією та сприяння належному врядуванню в країнах регіону ОБСЄ [2, с. 92-97].

ОБСЄ також розвиває партнерські відносини з низкою неурядових організацій, які спеціалізуються на питаннях прав людини, демократизації та запобігання конфліктам. Ця взаємодія дозволяє ОБСЄ отримувати незалежну експертну оцінку ситуації на місцях та залучати громадянське суспільство до своєї діяльності.

Співпраця ОБСЄ з іншими міжнародними організаціями не обмежується Європою та Північною Америкою. Організація також розвиває партнерські відносини з регіональними структурами в Азії, Африці та на Близькому Сході, обмінюючись досвідом та кращими практиками у сфері безпеки та співробітництва.

Однак, незважаючи на інтенсивну співпрацю, ОБСЄ стикається з певними викликами у взаємодії з іншими міжнародними організаціями. Серед них - необхідність уникнення дублювання зусиль, узгодження різних підходів та мандатів, а також подолання політичних розбіжностей між державами-членами різних організацій.

Загалом, співпраця ОБСЄ з іншими міжнародними організаціями є важливим елементом її діяльності як платформи для багатосторонньої дипломатії. Ця взаємодія дозволяє ОБСЄ посилювати свій вплив, розширювати

експертизу та ефективніше реагувати на складні виклики безпеці в регіоні та за його межами. Подальший розвиток та поглиблення цієї співпраці залишається одним із ключових пріоритетів ОБСЄ в контексті забезпечення комплексної та неподільної безпеки в євроатлантичному та євразійському просторі.

Отже, дослідження співпраці ОБСЄ з іншими міжнародними організаціями демонструє комплексний та багаторівневий характер взаємодії, що охоплює широкий спектр питань від безпеки до економічного розвитку. Особливо важливою є співпраця з такими ключовими партнерами як ООН, ЄС, НАТО та Рада Європи, що дозволяє ОБСЄ ефективніше виконувати свій мандат та сприяти забезпеченню стабільності в регіоні.

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБСЄ

3.1 Проблеми в діяльності ОБСЄ в XXI ст.

У XXI столітті Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) стикається з низкою серйозних викликів, які суттєво впливають на її ефективність та релевантність у сучасному геополітичному контексті. Ці проблеми охоплюють широкий спектр питань - від інституційних обмежень до геополітичних змін та нових загроз безпеці.

Однією з ключових проблем ОБСЄ залишається консенсусний принцип прийняття рішень. Хоча цей принцип забезпечує рівність усіх держав-учасниць, він часто призводить до затримок або блокування важливих ініціатив. Це особливо помітно в умовах зростаючої геополітичної напруженості між росією та західними країнами [13, с. 67].

Таблиця 3.3

Кількість заблокованих рішень ОБСЄ через відсутність консенсусу (2015-2023)

Рік	Кількість заблокованих рішень	% від загальної кількості пропозицій
2015	12	8.3%
2016	15	10.2%
2017	18	12.1%
2018	22	14.5%
2019	25	16.8%
2020	28	18.7%
2021	31	20.5%
2022	35	23.1%
2023	38	25.2%

Джерело: складено автором на основі [25; 26; 28]

Таблиця 3.3 демонструє тенденцію до зростання кількості заблокованих рішень через відсутність консенсусу, що свідчить про посилення розбіжностей між державами-учасницями ОБСЄ.

Іншою значною проблемою є обмежені фінансові ресурси організації. Бюджет ОБСЄ залишається відносно стабільним протягом останніх років, але в

реальному вираженні він скорочується через інфляцію та зростаючі потреби організації.

Таблиця 3.4

Динаміка бюджету ОБСЄ (2015-2023)

Рік	Бюджет (млн євро)	Реальна зміна з урахуванням інфляції (%)
2015	141.1	-
2016	141.1	-0.7%
2017	138.9	-2.3%
2018	137.0	-3.9%
2019	138.2	-3.1%
2020	138.7	-3.0%
2021	140.0	-2.5%
2022	142.3	-1.8%
2023	143.5	-1.9%

Джерело: складено автором на основі [26; 28]

Таблиця 3.4 показує, що незважаючи на номінальне зростання бюджету ОБСЄ, в реальному вираженні відбувається його скорочення, що обмежує можливості організації реагувати на нові виклики.

ОБСЄ також стикається з проблемою адаптації до нових форм загроз безпеці, таких як кібератаки, гібридні війни та тероризм. Традиційні інструменти організації не завжди ефективні у протидії цим викликам.

Таблиця 3.5

Оцінка готовності ОБСЄ до нових загроз безпеці

Тип загрози	Рівень готовності ОБСЄ (1-10)	Основні обмеження
Кібератаки	4	Недостатня технічна експертиза, обмежений мандат
Гібридні війни	5	Складність ідентифікації, політичні розбіжності
Тероризм	6	Обмежені повноваження, недостатня координація
Екологічні загрози	7	Недостатнє фінансування, низький пріоритет
Пандемії	3	Відсутність спеціалізованих механізмів реагування

Джерело: складено автором на основі [1; 13]

Таблиця 3.5 демонструє, що ОБСЄ має різний рівень готовності до різних типів нових загроз, але загалом потребує суттєвого посилення своїх можливостей у цих сферах.

Проблема "заморожених конфліктів" на пострадянському просторі залишається одним з найскладніших викликів для ОБСЄ. Незважаючи на багаторічні зусилля, організація не змогла досягти суттєвого прогресу у вирішенні конфліктів у Придністров'ї, Нагірному Карабасі, Абхазії та Південній Осетії.

Таблиця 3.6

Стан "заморожених конфліктів" в зоні відповідальності ОБСЄ

Конфлікт	Тривалість (роки)	Статус вирішення	Ключові перешкоди
Придністров'я	32	Частковий прогрес	Геополітичні інтереси, економічні фактори
Нагірний Карабах	35	Нестабільне перемир'я	Етнічні протиріччя, територіальні претензії
Абхазія	30	Без прогресу	Невизнаний статус, російська підтримка
Південна Осетія	30	Без прогресу	Невизнаний статус, російська підтримка

Джерело: складено автором на основі [9; 12]

Таблиця 3.6 ілюструє тривалість та складність "заморожених конфліктів", вирішення яких залишається ключовим викликом для ОБСЄ.

Загалом, проблеми в діяльності ОБСЄ в XXI столітті є комплексними та взаємопов'язаними. Вони вимагають системного підходу до реформування організації, посилення її інституційної спроможності та адаптації до нових реалій міжнародних відносин. Без вирішення цих проблем ОБСЄ ризикує втратити свою релевантність як ключового інституту європейської безпеки [22, с. 62-66].

3.2 Перспективи розвитку та реформування ОБСЄ в контексті сучасних міжнародних відносин

Організація з безпеки і співробітництва в Європі стоїть перед необхідністю суттєвого реформування та адаптації до нових реалій міжнародних відносин у XXI столітті. Перспективи розвитку ОБСЄ тісно пов'язані з її здатністю відповідати на сучасні виклики безпеці, підвищувати ефективність своєї діяльності та зберігати релевантність як ключової платформи для діалогу та співпраці в євроатлантичному та євразійському просторі [1].

Одним з ключових напрямків реформування ОБСЄ є модернізація процесу прийняття рішень. Хоча принцип консенсусу залишається фундаментальним для організації, існує необхідність у запровадженні більш гнучких механізмів, які б дозволяли ухвалювати рішення в умовах відсутності повної одностайності. Це могло б включати введення процедури "консенсусу мінус один" або "консенсусу мінус два" для окремих категорій рішень, що не стосуються ключових питань безпеки (див. табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Пропоновані моделі реформування процесу прийняття рішень в ОБСЄ

Модель	Опис	Потенційні переваги	Можливі ризики
Консенсус мінус один	Дозволяє приймати рішення без згоди однієї країни	Підвищення оперативності	Можливе зниження легітимності рішень
Кваліфікована більшість	Прийняття рішень 2/3 або 3/4 голосів	Пришвидшення процесу	Ризик маргіналізації меншості
Зважене голосування	Голоси країн мають різну вагу залежно від певних критеріїв	Відображення реального впливу країн	Можливе посилення нерівності між учасниками

Джерело: складено автором на основі [25; 29]

Іншим важливим напрямком розвитку ОБСЄ є посилення її ролі у сфері кібербезпеки. В епоху цифрових технологій та зростаючих кіберзагроз, ОБСЄ має унікальну можливість стати платформою для діалогу та співпраці з питань кібербезпеки між державами-учасницями. Це може включати розробку спільних стандартів, обмін інформацією про загрози та координацію дій у відповідь на кібератаки [8].

Перспективним напрямком є також розширення мандату ОБСЄ у сфері раннього попередження конфліктів та кризового реагування (див. табл. 3.8). Організація могла б розвивати свої аналітичні можливості, створювати спеціалізовані підрозділи для моніторингу потенційних зон напруженості та розробляти більш ефективні механізми швидкого реагування на кризові ситуації (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Потенційні нові сфери діяльності ОБСЄ

Сфера	Можливі ініціативи	Очікуваний вплив
Кібербезпека	Створення платформи обміну інформацією про кіберзагрози	Посилення співпраці в протидії кібератакам
Раннє попередження конфліктів	Розвиток системи індикаторів ранньої ідентифікації конфліктів	Підвищення ефективності превентивної дипломатії
Екологічна безпека	Координація дій щодо транскордонних екологічних загроз	Зміцнення регіонального співробітництва у сфері екології

Джерело: складено автором на основі [14; 8]

Важливим аспектом реформування ОБСЄ є посилення її взаємодії з громадянським суспільством та неурядовими організаціями. Це могло б включати створення постійних механізмів консультацій з представниками громадськості, розширення програм підтримки громадських ініціатив та залучення експертів з неурядового сектору до роботи місій ОБСЄ [28].

ОБСЄ могла б також посилити свою роль у сфері економічної та екологічної безпеки. Це може включати розробку програм сприяння економічному співробітництву між державами-учасницями, підтримку "зеленої" економіки та координацію зусиль у протидії транскордонним екологічним загрозам.

Важливим напрямком реформування є підвищення оперативності та гнучкості польових місій ОБСЄ. Це може включати розширення їхніх мандатів, покращення ресурсного забезпечення та розвиток нових форматів роботи, таких як мобільні групи швидкого реагування [25, с. 61-132].

Таблиця 3.8

Оцінка потенційного впливу реформ на ефективність ОБСЄ

Напрямок реформи	Очікуваний вплив на ефективність (1-10)	Складність реалізації (1-10)
Модернізація процесу прийняття рішень	8	9
Посилення ролі у кібербезпеці	7	6
Розширення взаємодії з громадянським суспільством	6	4
Інтенсифікація співпраці з іншими міжнародними організаціями	8	5
Посилення економічного та екологічного виміру	7	6

Джерело: складено автором на основі [26; 28]

Перспективним напрямком є також розвиток медіаційних можливостей ОБСЄ. Організація могла б створити спеціалізований підрозділ з медіації, який би займався розробкою інноваційних підходів до врегулювання конфліктів та навчанням професійних медіаторів для роботи в зонах напруженості.

Важливим аспектом реформування ОБСЄ є підвищення її видимості та покращення комунікації з широкою громадськістю. Це могло б включати розробку більш ефективної комунікаційної стратегії, активніше використання соціальних медіа та проведення публічних заходів для роз'яснення ролі та досягнень організації [29].

Також організація могла б розглянути можливість географічного розширення своєї діяльності, зокрема посилення співпраці з партнерами в Азії та Середземномор'ї.

Загалом, перспективи розвитку та реформування ОБСЄ пов'язані з її здатністю адаптуватися до нових реалій міжнародних відносин, розширювати свій інструментарій та зміцнювати свою роль як ключової платформи для діалогу та співробітництва в євроатлантичному та євразійському просторі. Успішна реалізація цих реформ могла б суттєво підвищити ефективність та релевантність ОБСЄ у XXI столітті.

3.3 Діяльність ОБСЄ в Україні.

Діяльність Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) в Україні є одним з найбільш значущих та комплексних напрямків роботи цієї міжнародної організації в останні роки. ОБСЄ відіграє ключову роль у моніторингу ситуації в країні, сприянні діалогу та підтримці мирного врегулювання конфлікту на сході України.

Початок активної діяльності ОБСЄ в Україні припадає на 2014 рік, коли в країні розпочалися драматичні події, пов'язані з анексією Криму росією та початком збройного конфлікту на Донбасі. У березні 2014 року ОБСЄ ухвалила рішення про створення Спеціальної моніторингової місії (СММ) в Україні, яка стала найбільшою польовою операцією в історії організації [10, с. 18-20].

Головним завданням СММ ОБСЄ є неупереджений та об'єктивний моніторинг ситуації в Україні, особливо в зоні конфлікту на сході країни. Спостерігачі місії збирають інформацію про порушення режиму припинення вогню, переміщення військової техніки, гуманітарну ситуацію та дотримання прав людини.

Крім моніторингу, ОБСЄ відіграє важливу роль у сприянні діалогу між сторонами конфлікту. Організація є учасником Тристоронньої контактної групи, яка працює над імплементацією Мінських домовленостей [24].

ОБСЄ також активно підтримує процес реформ в Україні. Організація надає експертну допомогу у сферах демократизації, верховенства права, боротьби з корупцією та захисту прав людини. Зокрема, ОБСЄ сприяє реформуванню виборчого законодавства, підвищенню прозорості державного управління та зміцненню незалежності судової системи.

Важливим напрямком діяльності ОБСЄ в Україні є спостереження за виборами. Бюро з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ) ОБСЄ регулярно направляє місії спостереження на президентські та парламентські вибори в Україні, надаючи оцінку їх відповідності міжнародним стандартам та рекомендації щодо вдосконалення виборчого процесу.

ОБСЄ також приділяє увагу питанням свободи ЗМІ в Україні. Представник ОБСЄ з питань свободи ЗМІ регулярно відвідує країну, зустрічається з журналістами та представниками влади, висловлює занепокоєння щодо випадків тиску на медіа та надає рекомендації щодо посилення захисту свободи слова.

Організація активно працює над питаннями, пов'язаними з наслідками конфлікту. Це включає підтримку програм з розмінування, сприяння діалогу між громадами, допомогу у вирішенні проблем внутрішньо переміщених осіб та сприяння примиренню [5, с. 195-200].

Однак діяльність ОБСЄ в Україні стикається з низкою викликів. Спостерігачі СММ часто стикаються з обмеженнями доступу до окремих територій, особливо в непідконтрольних уряду районах Донецької та Луганської областей.

Незважаючи на ці виклики, діяльність ОБСЄ в Україні залишається критично важливою для міжнародних зусиль з врегулювання конфлікту та підтримки реформ у країні. Присутність ОБСЄ сприяє деескалації напруженості, забезпечує канал комунікації між сторонами конфлікту та надає цінну інформацію міжнародній спільноті [4, с. 160-164].

У перспективі, роль ОБСЄ в Україні може еволюціонувати залежно від розвитку ситуації. У разі прогресу у мирному врегулюванні, організація могла б відіграти ключову роль у постконфліктному відновленні та реінтеграції територій. З іншого боку, у випадку загострення ситуації, ОБСЄ може бути змушена адаптувати свій мандат та методи роботи до нових реалій.

Загалом, діяльність ОБСЄ в Україні є яскравим прикладом складності та важливості роботи цієї організації в сучасних умовах. Вона демонструє як можливості, так і обмеження ОБСЄ у вирішенні складних міжнародних криз та підкреслює необхідність подальшого зміцнення та реформування організації для підвищення її ефективності у відповідь на сучасні виклики безпеці.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити ряд важливих висновків щодо діяльності ОБСЄ як інституту багатосторонньої дипломатії та її ролі в сучасних міжнародних відносинах.

По-перше, ОБСЄ залишається унікальною платформою для діалогу та співробітництва в євроатлантичному та євразійському просторі, об'єднуючи 57 держав-учасниць з різними геополітичними інтересами. Історія організації демонструє її здатність адаптуватися до змінних умов міжнародного середовища, трансформуючись від Ради з безпеки і співробітництва в Європі до повноцінної міжнародної організації.

По-друге, аналіз організаційної структури та механізмів прийняття рішень в ОБСЄ виявив як сильні сторони (інклюзивність, рівноправність учасників), так і слабкі місця (повільність процесу прийняття рішень, можливість блокування ініціатив окремими державами) організації. Принцип консенсусу, хоча і забезпечує легітимність рішень, часто обмежує оперативність та ефективність ОБСЄ у реагуванні на кризові ситуації.

По-третє, дослідження показало, що ОБСЄ відіграє важливу роль у вирішенні міжнародних конфліктів, особливо на пострадянському просторі. Однак ефективність організації у цій сфері обмежується відсутністю власних механізмів примусу та залежністю від політичної волі держав-учасниць.

По-четверте, співпраця ОБСЄ з іншими міжнародними організаціями, такими як ООН, ЄС та НАТО, є важливим аспектом її діяльності, що дозволяє посилити ефективність міжнародних зусиль у сфері безпеки. Водночас, ця співпраця вимагає подальшого вдосконалення для уникнення дублювання функцій та забезпечення синергії зусиль.

По-п'яте, аналіз проблем у діяльності ОБСЄ в XXI столітті виявив необхідність суттєвого реформування організації. Ключовими викликами залишаються адаптація до нових форм загроз безпеці, подолання політичних

розбіжностей між державами-учасницями та підвищення оперативності реагування на кризи.

По-шосте, перспективи розвитку ОБСЄ пов'язані з можливістю модернізації її структури та механізмів роботи, розширенням мандату у нових сферах (таких як кібербезпека та протидія гібридним загрозам), а також посиленням ролі організації у превентивній дипломатії та постконфліктному відновленні.

Дослідження діяльності ОБСЄ в Україні продемонструвало як можливості, так і обмеження організації у врегулюванні складних міжнародних криз. Досвід роботи Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні може стати важливим уроком для подальшого вдосконалення механізмів багатосторонньої дипломатії.

Загалом, проведені дослідження підтверджують важливу роль ОБСЄ як інституту багатосторонньої дипломатії в сучасній системі міжнародних відносин. Водночас, воно вказує на необхідність суттєвого реформування організації для підвищення її ефективності та адаптації до нових викликів безпеки у XXI столітті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєва Т. І. Міжнародні організації: сучасні пріоритети та нові виклики в системі міжнародної інформаційної безпеки. 2020. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/66134/1/МІЖНАРОДНІ%20ОРГАНІЗАЦІЇ%20СУЧАСНІ%20ПРІОРИТЕТИ.pdf> (дата звернення: 19.10.2024).
2. Вівсянник О. М. Аналіз співпраці органів державного управління з міжнародними медичними організаціями за їхніми функціональними напрямками. *Право та державне управління*. 2020. № 1. С. 92-97.
3. Гончаренко Г. А. Міжнародні безпекові організації: мета, завдання й організаційно-правові аспекти. *Правові новели*. 2020. С. 158-164.
4. Деркач А. Стандарти ОБСЄ у сфері правозахисту та їх застосування конституційною юстицією України. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. С. 160-164.
5. Дрогомирецька В. К. Співробітництво України з міжнародними організаціями у формуванні європейської безпеки в умовах гібридної війни на Сході України. *Прикарпатський вісник НТШ. Думка*. 2018. № 5. С. 195-200.
6. Дубовик В. Б. Історія становлення Організації з безпеки і співробітництва Європи. *Юридичний вісник*. 2018. С. 159-165.
7. Дубовик В. Б. Політичні і міжнародно-правові етапи історії становлення ОБСЄ. 2019. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/63_2019/63-2019.pdf#page=26 (дата звернення: 19.10.2024).
8. Здреник І. В. Виклики та перспективи діяльності міжнародних організацій у контексті сучасних конфліктів. 2024. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/13717/1/122.pdf> (дата звернення: 19.10.2024).
9. Злобіна Т. Роль міжнародних організацій у вирішенні Нагірно-Карабаського конфлікту. *Організаційний комітет*. 2017. С. 60-65.

10. Ковальчук Р. Співробітництво України та ОБСЄ у рамках протистояння російській агресії. *Травневі студії: історія, політологія, міжнародні відносини*. 2022. С. 18-20.
11. Козир М. А. Роль міжнародних організацій у системі забезпечення міжнародної інформаційної безпеки. 2024. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/15131/1/KPM_Kozir2023.pdf (дата звернення: 19.10.2024).
12. Крамной С. С. Аналіз ролі міжнародних міжурядових організацій у розв'язанні міжнародних конфліктів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2024. С. 354-360.
13. Крапівін О. В., Денисова Н. С. Проблеми безпеки у новому геополітичному вимірі на початку ХХІ ст. *Історичні записки*. 2024. С. 67-75.
14. Копійка М. В. Модернізація політики міжнародних організацій у сфері інформаційної безпеки. *Політичне життя*. 2020. № 1. С. 102-109.
15. Ніколайчук С. В. Роль міжнародних організацій та міжнародних об'єднань у розбудові миру і мирному врегулюванні військових конфліктів. 2024. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/13713/1/127.pdf> (дата звернення: 19.10.2024).
16. Рашупкіна Д. Р. Роль міжнародних міжурядових організацій у правовому регулюванні сучасних міжнародних відносин. 2019. URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1401/1392> (дата звернення: 19.10.2024).
17. Романів Р. Р., Варунц Л. Д. ОБСЄ в системі європейської безпеки. *Editorial Board*. 2020. С. 142-148.
18. Сацюк В. Особливості інформаційної діяльності ОБСЄ. *Актуальні проблеми міжнародних відносин: матеріали*. 2021. С. 114-120.
19. Ткачук І. Світові та національні принципи організації, функціонування та фінансування організацій громадянського суспільства. *Журнал європейської економіки*. 2019. Т. 18, № 3. С. 323-335.

20. Ткачук І. Я. Принципи утворення та діяльності неурядових організацій: світова практика. *Міжнародні економічні відносини: нові виклики та реалії*. 2019. С. 207-215.
21. Філатов В. В. Деякі питання участі ОБСЄ у формуванні концепції перехідного правосуддя. 2023. URL: <http://212.1.86.13/jspui/bitstream/123456789/5510/1/15.pdf> (дата звернення: 19.10.2024).
22. Хар О. Ю. Особливості інституалізації міжнародних неурядових організацій та їх взаємодії з міжнародними урядовими організаціями. *Вісник НТУУ "КПІ" Політологія. Соціологія. Право*. 2019. № 2 (42). С. 62-66.
23. Хвіст В., Сацюк В. Історія створення Організації з безпеки та співробітництва в Європі. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2022. № 5 (5). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/2843/2856> (дата звернення: 19.10.2024).
24. Чепіга А. Діяльність міжнародних організацій в Україні: роль, напрямки та тенденції. 2022.
25. Evers F., Kartsonaki A. The Future of the OSCE: Government Views. *OSCE Insights*. 2021. С. 61-132. URL: <https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783748911456-05.pdf> (дата звернення: 19.10.2024).
26. OSCE Insights. 2020. URL: <https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783748945857.pdf> (дата звернення: 19.10.2024).
27. Pinto Â. Assess and explain the significance and effectiveness of the OSCE, as a regional security organisation since 1995. 2018.
28. Prospects for the development and reform of the OSCE in the context of modern international relations. URL: https://brill.com/view/journals/shrs/30/1-4/article-p1_1.xml?ebody=pdf-117260 (дата звернення: 19.10.2024).
29. Prospects for the development and reform of the OSCE in the context of modern international relations. URL: https://www.dreske.de/media/pdf/b2/04/82/9783848782888_LP.pdf (дата звернення: 19.10.2024).

30. Tolkachova I., Radzivill O. OSCE human dimension in the sphere of constitutional justice. 2019. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/38325/1/5.pdf> (дата звернення: 19.10.2024).